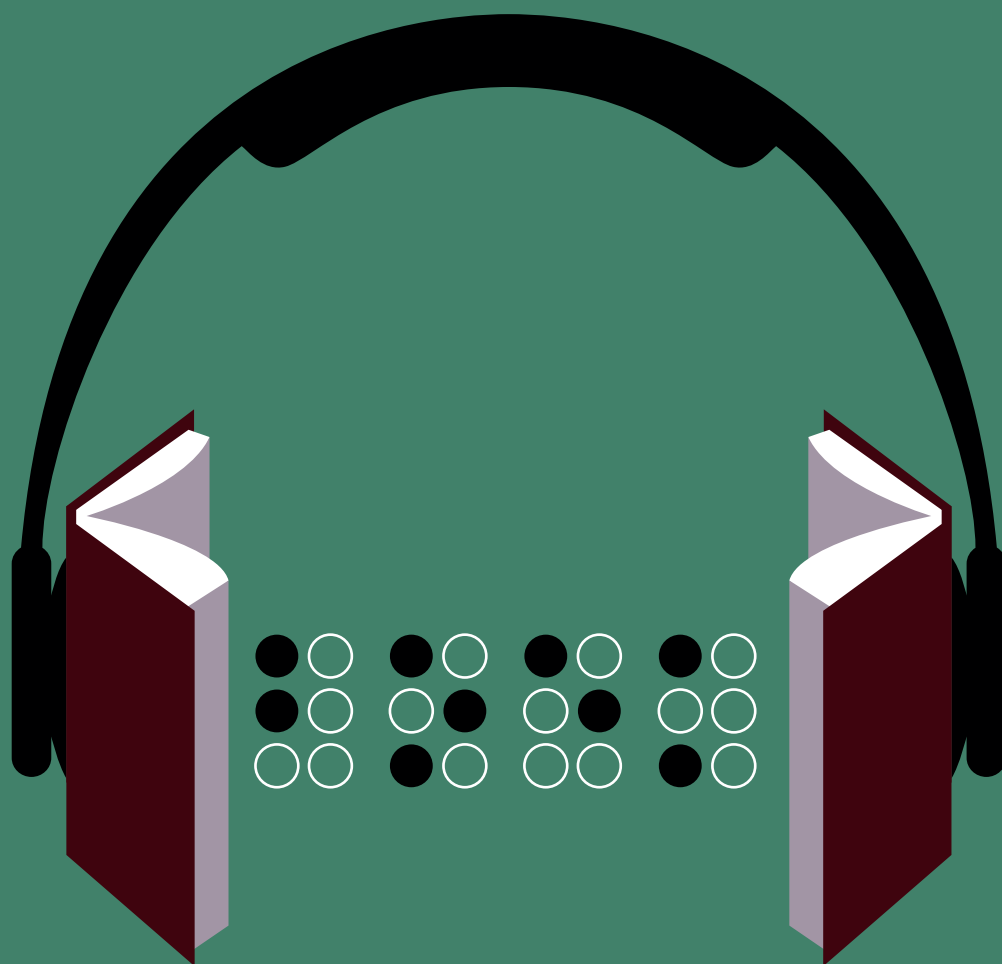

collectiebeleid aangepast lezen

Loketaangepastlezen

keuzes, criteria en dienstverlening

collectiebeleid aangepast lezen; keuzes, criteria en dienstverlening

Loket aangepast lezen

Februari 2011

Voorwoord

In deze nota over het collectiebeleid van het Loket aangepast-lezen worden de uitgangspunten van beleid voor de komende jaren geformuleerd ten aanzien van het collectioneren van boeken, kranten en tijdschriften op het terrein van aangepast lezen en voor het produceren van Reliëfwerk en Maatwerk.

Het streven is zowel gericht op de groei van het aantal jaarlijks te produceren nieuwe aanwinsten als de verbreding van de beschikbaarheid van materiaal in elke gewenste leesvorm. Daarbij wordt een meer vraaggestuurde dienstverlening steeds als uitgangspunt genomen. Andere vormen van dienstverlening worden ook mogelijk door nieuwe technologische mogelijkheden van overdracht, ontvangen en weer-
geven van informatie.

De tekst voor de nota is grotendeels aangeleverd door het Loket aangepast-lezen. Het hoofdstuk over reliëfwerk is in samenwerking met de LSB (inmiddels Dedicon) geformuleerd. Dedicon heeft het hoofdstuk over kranten- en tijdschriftenbeleid opgesteld. De nota geeft een beeld van o.a. historie van het werk, doelgroepen, organisaties die de dienstverlening uitvoeren en de verschillende collecties binnen de algemene lectuur die worden aangeboden.

De Gebruikersraad Aangepast Lezen heeft een advies uitgebracht over de tekst, dat grotendeels is verwerkt, evenals de resultaten van eerdere gebruikersonderzoeken. De verschillende delen zijn samengebracht en geredigeerd door de opdrachtgever, het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB).

Het collectiebeleid is onderdeel van het streven van het SIOB en het Locket aangepast-lezen om de dienstverlening voor mensen met een leesbeperking te verdiepen en te verbreden en daarmee de participatie van deze doelgroep aan de samenleving te vergroten.

Gerard van Dijk, interim- directeur SIOB

Anne Schipper, directeur Locket aangepast-lezen

Inhoud

1. Aangepast lezen 6
  - 1.1 historie 6
  - 1.2 doelgroep 7
  - 1.3 het SIOB 7
  - 1.4 het Loket aangepast-lezen 8
  - 1.5 producenten 8

2. Collectie 10
  - 2.1. Gebruikersgroep 10
  - 2.2.aanschafcriteria 11
  - 2.3 toegang tot de collectie 12
  - 2.4 productie 15
  - 2.5 gesproken boeken 15
  - 2.6 brailleboeken 17
  - 2.7 e-books 18
  - 2.8 grotelettertekst 15

3. Kranten en tijdschriften 20
  - 3.1 dagbladen 21
  - 3.2 elektronische tijdschriften 22
  - 3.3 teksttijdschriften 22
  - 3.4 gesproken tijdschriften 23
  - 3.5 doelgroepbladen 24
  - 3.6 bladen van derden 25
  - 3.7 streaming distributie 26
  - 3.8 nieuw beleid K&T 27

4. Reliëfwerk 28
  - 4.1 soorten kaarten 29
  - 4.2 gebruikers 30
  - 4.3 criteria 30
  - 4.4 collectie 31
  - 4.5 beleidsvoornemens 32

5. Maatwerk 33

6. Distributiekkanalen	36
6.1 de openbare bibliotheken	36
6.2 Internet	38
6.3 beleidsvoornemens	40

Bijlage:

Feiten en cijfers kranten en tijdschriften	41
--	----

Colofon	49
---------	----

1 Aangepast lezen

1.1 Historie Het bibliotheekwerk voor visueel gehandicapten is begonnen met de oprichting van speciale braillebibliotheken. Het leren lezen en schrijven van braille was in de tweede helft van de 19^e eeuw van grote betekenis voor het onderwijs aan blinden en zeer slechtzienden en maakte ook hun onderlinge schriftelijke communicatie mogelijk. Een tweede mijlpaal na de invoering van braille was die van het gesproken boek. De experimenten in de Verenigde Staten en Engeland met de toepassing van spraak, die in de jaren '30 van de vorige eeuw plaatsvonden, trokken ook in ons land de aandacht. Het duurde echter tot het midden van de jaren '50 voor er een start werd gemaakt met de productie van gesproken boeken. De Le Sage ten Broek Bibliotheek, destijds in Grave gevestigd, had in 1956 de primeur met de gesproken editie van Hemingways 'De oude man en de zee'.

De afgelopen vijftig jaar hebben zich revolutionaire ontwikkelingen voorgedaan in de techniek. Deze hebben grote gevolgen gehad voor zowel de productie en reproductie van braille als die van gesproken boeken. De tijd dat vrijwilligers brailleboeken prikten

is al lang voorbij. Druktechnieken zijn sterk verbeterd en dankzij automatisering is het produceren en reproduceren van braillepagina's binnen zeer korte tijd mogelijk. De magazijnen vol met braillebanden hebben plaatsgemaakt voor digitale opslag van bestanden, die 'on demand' printbaar zijn en dus ook niet meer teruggestuurd hoeven te worden.

De opname- en weergavekwaliteit van geluid is in de loop der jaren aanzienlijk verbeterd, net als gebruiksvriendelijkheid en kwaliteit van de opslagmedia en bijbehorende apparatuur. Deze technische ontwikkelingen zijn van grote betekenis geweest voor de mogelijkheden van blinden en slechtzienden om gesproken boeken te lezen.

Voor de blindenbibliotheken en de producenten zijn de ontwikkelingen niet minder revolutionair geweest. De verbeteringen van de opnametechnieken zijn al genoemd maar zeker zo belangrijk zijn de ontwikkelingen in de techniek en de snelheid van het reproduceren. Van fysieke informatiedragers die vanuit grote magazijnen werden verspreid naar de digitale opslag en distributie van nu.

1.2 De doelgroep De schattingen over het aantal visueel gehandicapten in Nederland lopen uiteen, omdat de gradaties van slechtziendheid verschillend worden beschreven en geteld en omdat mensen nu eenmaal niet geregistreerd worden op handicap. Ze variëren van 160.000 tot 300.000 personen. Uitgaande van 160.000 visueel gehandicapten in Nederland is ongeveer 20 procent van deze doelgroep bij het Loket aangepast-lezen geregistreerd.

7

Naast visueel gehandicapten hebben ook andere groepen baat bij de collectie van het Loket aangepast-lezen. Gesproken boeken en tijdschriften kunnen bijvoorbeeld een alternatief zijn voor dyslectici, verstandelijk gehandicapten, afatici en mensen met een fysieke handicap die geen boek vast kunnen houden.

1.3 Het SIOB Het bibliotheekwerk voor leesgehandicapten is sinds 2007 onderdeel van het openbare bibliotheekwerk. Grondslag voor het ontstaan van het huidige stelsel waren de beleidsbrief over de structuur van de lectuurvoorziening voor blinden en slechtzienden van de Staatssecretaris van OCW (november 2005) en het daaruit voortvloeiende – door de VOB opgestelde – Operationeel Plan 'Zicht op samenwerking' (oktober 2006). De regie over het blindenbibliotheekwerk ligt voor wat betreft de algemene informatie en lectuur sinds 1 januari 2010 bij het Sectorinstituut

Openbare Bibliotheken, voorheen bij de ongedeelde Vereniging van Openbare Bibliotheken. Ook het eigendomsrecht van de geproduceerde titels in de collectie aangepast lezen vanaf 1 januari 2007 ligt bij het SIOB.

Het Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap verschaft aan het SIOB de financiële middelen om de dienstverlening te laten uitvoeren.

Het SIOB wordt geadviseerd over beleid en dienstverlening door de [Gebruikersraad Aangepast Lezen](#), die tot taak heeft dit gevraagd en ongevraagd te doen. Zo wordt de Gebruikersraad actief betrokken bij de jaarlijkse cyclus van jaarplan en verslaglegging en bij meer zaken die de dienstverlening en de productie betreffen. Ook bespreekt en weegt de Gebruikersraad wensen vanuit de doelgroep en legt deze voor aan het SIOB.

1.4 Loket aangepast-lezen Het Loket aangepast-lezen is opgericht als gevolg van de door het Ministerie van OCW in gang gezette reorganisatie van het blindenbibliotheekwerk en is per 1 januari 2007 operationeel geworden. Met het Loket kwam voor de lezers één toegang tot alle algemene informatie en lectuur in aangepaste leesvorm tot stand. Het Loket aangepast-lezen stelt de collectie boeken, kranten en tijdschriften voor de algemene lectuur samen, verschaft toegang aan de ingeschreven lezers, onderhoudt het klantencontact en geeft voorlichting over de dienstverlening. Ook geeft ze advies aan openbare bibliotheken die op plaatselijk niveau dienstverlening aan de doelgroep willen gaan uitvoeren. Verzending van het materiaal aan de klant geschiedt per post door de producenten of gaat langs digitale weg via de website van het Loket.

1.5 Producenten Bij de reorganisatie van het blindenbibliotheekwerk is ervoor gekozen om de functies klantencontact en productie te scheiden.

Producenten zijn: de CBB te Ermelo en Dedicon te Grave. Dedicon voert naast productie, reproductie en distributietaken ook onderzoeks- en ontwikkelingsprojecten uit die ten goede komen aan de gehele dienstverlening. Dedicon is ook verantwoordelijk voor het hele traject rond school- en studieboeken.

2 Collectie

De collectie van het Loket bevat circa 62.000 gesproken boektitels en circa 9.000 titels in braille. Groteletterboeken behoren niet de collectie; die worden door de openbare bibliotheken verzorgd. E-books zijn onderwerp van onderhandeling met de uitgevers. Bepaalde categorieën titels zijn uitgesloten van opname in de collectie: sommige studie- en vakboeken, strips, fotoboeken, prentenboeken en titels waarvan de tekst niet goed om te zetten is zonder uitvoerige beschrijving van illustraties.

10

2.1 Gebruikersgroep Loket aangepast-lezen De gebruikersgroep van het Loket is vergelijkbaar met die van een openbare bibliotheek, dus heterogeen, met een paar verschillen:

De gebruikersgroep jeugd is in vergelijking van die van de openbare bibliotheken een stuk kleiner.

Eind 2010 was 16 procent van de lezers van het Loket van 1-17 jaar, bij het openbare bibliotheekwerk is het percentage jeugdlezers gemiddeld over het gehele land genomen 52 procent.

Oudere mensen zijn in vergelijking met de doelgroep van de openbare bibliotheken oververtegenwoordigd. Dit hangt samen met het feit dat verslechtering van het gezichtsvermogen zich vooral bij ouderen voordoet. Het lezen van gedrukte boeken is niet of niet meer mogelijk en de gang naar een vestiging van een openbare bibliotheek is op zijn minst fysiek problematisch. Een groot aantal mensen heeft echter wel gebruik gemaakt van de openbare bibliotheek of was gewend zelf boeken te kopen in een boekwinkel. De overgang naar gesproken boeken is weliswaar ingrijpend, maar kan als een logisch en volwaardig vervolg beschouwd worden op het lezen van gedrukte boeken.

2.2 Aanschafcriteria Het accent bij collectievorming is in de loop der jaren gaan liggen op begrippen als ‘aansluitend bij de behoeften van het publiek’, ‘actueel’, ‘representatief’, ‘pluriform’ en ‘aansluitend bij de culturele diversiteit in het werkgebied’. Binnen deze criteria moet er ruimte zijn voor boeken die veel gevraagd worden maar ook voor relevante boeken waar slechts een enkeling belangstelling voor heeft. Dit laatste omdat de visueel gehandicapte klant geen uitweg heeft naar boekwinkel of andere bibliotheek.

Uit recent onderzoek bij het openbaar bibliotheekwerk (Klantsegmentatieonderzoek; VOB, 2007) is gebleken dat voor de meeste mensen leesplezier het belangrijkste motief voor het lidmaatschap van een openbare bibliotheek is. De meest geleende genres zijn spannende boeken, actuele Nederlandse literatuur, boeken over reizen en vakantie, romantische boeken en nieuw uitgekomen boeken. Dit komt overeen met het patroon van uitleningen bij het Loket.

11

Collectioneringsinstrumenten

Het Loket gebruikt de volgende instrumenten:

- de ‘aanschafinformaties’, op basis waarvan alle openbare bibliotheken in ons land hun bestellingen plaatsen. Het gaat daarbij per jaar om een aanbod van circa 17.000 titels, zowel nieuwe als herdrukken;
- actuele informatie over en recensies van (nieuwe) boeken in dagbladen, tijdschriften etc.;

- informatie die wordt gevonden in brochures van uitgevers en op bijvoorbeeld boekenbeurzen en in vakbladen voor uitgeverijen, boekhandels en bibliotheken;
- actuele informatie via radio- en televisie-uitzendingen;
- suggesties en aanvragen van lezers;
- klantprofielen van lezers;
- uitleengegevens Loket;
- speurzin van de Loketmedewerkers;
- peiling of boeken specifiek voor de doelgroep van belang zijn (bijvoorbeeld reisgidsen die gericht zijn op reisbestemmingen van voor blinden georganiseerde reizen)
- Internet voor achtergrondinformatie

Het Loket beoordeelt of een bepaalde titel in de collectie zal worden opgenomen. Naast de eerder genoemde criteria speelt daarbij natuurlijk ook het overeengekomen productiequotum een rol. Gestreefd wordt naar een evenwichtige verdeling over het gehele jaar waarbinnen afhankelijk van omstandigheden – bijvoorbeeld de Boekenweek (het geschenk) of de actualiteit – een extra beroep gedaan kan worden op de capaciteit van Dedicon voor spoedopdrachten. Ook wordt bij de collectievorming gekeken naar titels die door Dedicon geproduceerd zijn in het kader van studie en vak, maar die ook interessant kunnen zijn voor de lezers van algemene lectuur.

2.3 Toegang tot de collectie Ontsluiting van lectuur en informatie is een van de belangrijkste taken van een bibliotheek. Op basis van een zo beperkt mogelijk aantal zoekvragen moet de lezer concrete informatie kunnen vinden. Een goede beschrijving van een boek is de basis voor een goede ontsluiting voor de lezer. Van nog meer betekenis is de vindbaarheid van een boek in het systeem waarin het gehele boekenbezit is ondergebracht, de catalogus. De toegankelijkheid van een collectie wordt ook bepaald door een goede, accurate en gemakkelijk raadpleegbare catalogus, die inzicht geeft in een aantal inhoudelijke kenmerken van een boek.

De praktijk wijst uit dat de meeste lezers zich beperken tot het aanvragen van een beperkt aantal genres of onderwerpen. Het inzicht krijgen in het aanbod binnen één of enkele genres is vaak dan ook voldoende.

Het Loket heeft drie soorten catalogi:

Gesproken boekcatalogus in druk

De gesproken boek catalogus bestaat uit 48 deelcatalogi, ingedeeld volgens de

systematiek die in openbare bibliotheken gebruikelijk is. De catalogus geeft informatie over schrijver, titel, genre, onderwerp en beschikbare leesvorm. Verder geeft de catalogus bibliografische informatie (bijvoorbeeld uitgever, omvang) en als het om romans en jeugdleesboeken gaat een korte omschrijving van de inhoud. Van de deelcatalogi gesproken boeken zijn er 12 in groteletterdruk uitgebracht. Het beleid van het Loket is erop gericht dat dit aantal jaarlijks wordt uitgebreid, zodat op langere termijn het gehele boekenbezit op deze manier ontsloten is.

De braillecatalogus

Deze uit 32 deelcatalogi bestaande lijst ontsluit sinds eind 2009 de volledige braillecollectie.

De online catalogus met pre-view fragmenten

De catalogus op de website geeft een totaal beeld van de collectie. Bij de nieuwe audiotitels vanaf augustus 2009 is een zgn pre-view mogelijkheid toegevoegd. De lezer kan een stukje van het boek beluisteren om te horen of de stem en het verhaal in de smaak vallen. Ook zijn steeds meer boeken in zijn geheel via de streaming mogelijkheid te beluisteren.

Attendering

Het uitbrengen van deelcatalogi biedt veel voordelen voor de lezers, maar de actualiteit gaat snel verloren. Daarom worden aanwinstenlijsten gepubliceerd als deel van het Loket-Nieuws en worden de nieuwe titels genoemd in de tweewekelijkse rubriek Nieuw Geboekt op de website van het Loket.

Het actief attenderen op aanwinsten heeft voor de lezers van het Loket een andere betekenis dan voor de bezoekers van openbare bibliotheken. Laatstgenoemden kunnen zelf gebruik maken van een groot aantal informatiebronnen over lectuur en informatie en kunnen ook in de bibliotheek zelf zien wat er beschikbaar is. Voor de lezers van het Loket zijn de meeste informatiebronnen niet of niet altijd beschikbaar en toegankelijk.

Gelet op de technologische ontwikkelingen en mogelijkheden die voor steeds meer lezers gaan ontstaan, zal het Loket ook voortdurend in nauw contact met de lezers beoordelen of de bestaande kanalen en middelen moeten blijven bestaan of aanpassing behoeven. Vooralsnog wordt er van uitgegaan dat de bestaande dienstverlening voorlopig nog moet worden gehandhaafd.

Dat wil zeggen dat het gebruik van telefonische bestellijn en de online catalogus met bestelfunctie gestimuleerd blijft worden, maar dat een aanvullende dienstverlening met attendering via de berichtenservice, middels gedrukte deelcatalogi, aanwinstenlijsten en andere methodes van attenderen gehandhaafd blijft.

Ondersteuning

Voor de collectievorming maakt het Loket grotendeels gebruik van dezelfde criteria en instrumenten die openbare bibliotheken inzetten voor de collectievorming. De dienstverlening voor een groep mensen die geen alternatieve toegangen hebben tot lectuur en informatie – zoals die er wel zijn voor zienden – vraagt echter wel om aanvullende en soms specifieke instrumenten.

Niet het minste instrument is een intensieve communicatie met de lezers, zowel ten aanzien van het attenderen op (nieuwe) uitgaven als het openstaan voor suggesties voor het opnemen van titels in de collectie. Dit uit zich in het gericht informatie geven op individueel en collectief niveau, het gebruik van wenslijsten, het helpen bij het invullen daarvan en het attenderen van lezers op nieuwe titels en op titels die aansluiten bij het interesseniveau van (groepen) lezers. Bij het Loket staat het telefonisch contact met de lezer centraal, maar ook schriftelijk en per e-mail komen vragen binnen. Daarnaast maakt het Loket gebruik van een netwerk van vrijwilligers die helpen bij het invullen van wenslijsten en bij de instructie voor het gebruik van de Daisy-spelers. Deze vrijwilligers treden ook op als ambassadeurs voor aangepaste lectuur.

Het Loket werkt met leesprofielen van de lezers die in hoofdlijn ingedeeld zijn in de categorieën genrelezers en wensenlezers. Het is voor het Loket van belang op de hoogte te zijn van leesvoorkeuren en het leesgedrag van de lezer en deze gegevens zijn per individuele lezer bekend. Dat kan vreemd lijken en voor de lezer een nadeel hebben omdat er minder sprake lijkt van privacy. Gezien de specifieke omstandigheden echter is dit een noodzakelijke basis voor klantgerichte dienstverlening en een – binnen de middelen – optimaal collectioneringsbeleid. Vooralsnog is de waardering van de meeste lezers voor het directe contact groot. De privacy van de klantgegevens wordt gewaarborgd doordat het Loket is aangemeld bij het College Bescherming Persoonsgegevens. Mensen die zich inschrijven bij het Loket ontvangen de gebruikers- en uitleenvoorwaarden waarin het privacybeleid wordt gedefinieerd.

2.4 Productie Tot het takenpakket van het Loket op het gebied van de productie van materialen behoren:

- het geven van de opdracht aan de producent om een titel in productie te nemen of om een gevraagde titel aan de lezer te leveren;
- het nauwgezet volgen van het proces van aanvraag tot en met aflevering;
- de ‘nazorg’ met betrekking tot de verwerking van (positieve of negatieve) opmerkingen, wensen of klachten die binnenkomen over de kwaliteit van de dienstverlening en de geleverde titel.

De taken van de producent zijn:

- organisatie en uitvoering van de productie en de reproductie;
- beheer van het digitale archiefbestand;
- zorgdragen voor de verzending naar de lezer en de (administratieve) terugmelding aan het Loket.

De processen voor de productie van gesproken boeken en brailleboeken wijken vanwege het karakter van het product op onderdelen van elkaar af. In beide gevallen is de basis van de productie de integrale zwartdrukeeditie zoals die door de uitgever is uitgegeven:

- De fases van de productie van gesproken boeken bestaan uit achtereenvolgens de productievoorbereiding (o.a. het formuleren van de aanwijzingen voor de voorlezer), het voorlezen, de controle en ten slotte het opslaan als archiefbestand.
- De fases van de productie van een brailleboek bestaan uit achtereenvolgens het scannen van de pagina's van de zwartdrukeeditie, de correctie van de gescande tekst, de controle en opmaak van de gedigitaliseerde en gecorrigeerde tekst en ten slotte het opslaan als archiefbestand. Voor algemene lectuur wordt door Dedicon tot nu toe bij uitzondering gebruik gemaakt van een digitaal bronbestand van de uitgever. Het streven is er wel op gericht om met medewerking van de uitgevers dit aandeel te vergroten.

2.5 Gesproken boeken Een infrastructuur van landelijk gespreide studiovoorzieningen (onder verantwoordelijkheid van Dedicon en de CBB) met vrijwillige en betaalde voorlezers, vormt sinds jaar en dag de basis van de productie van gesproken boeken. Het aantal titels hiervan is in de loop der jaren gestaag toegenomen en bestond eind 2009 uit ruim 62.000 titels. Het aantal lezers van gesproken boeken ging al snel na de introductie een grote meerderheid van het totaal aantal ingeschreven lezers vormen. Dat is sindsdien zo gebleven. Het aantal gesproken boeklezers is op dit moment rond de 30.000.

Genres

De 62.000 titels zijn onderverdeeld in fictie volwassenen, fictie jeugd, non-fictie volwassenen en non-fictie jeugd. De laatste jaren heeft een aanwas plaatsgevonden van circa 1800 titels per jaar. In 2011 is een aanwas voorzien van circa 1900 nieuwe titels. In de huidige situatie bestaat ruim 50% van de collectiegroei uit romans, 29% uit informatieve boeken, 9% uit jeugdboeken en 4% uit boeken in moderne talen. Binnen deze soorten worden bepaalde percentages aangehouden naar onderwerpen en/of genres. Dit loopt in sterke mate parallel met de verhouding binnen de bestaande collectie en met de voorkeur van de meeste lezers. Ter illustratie van dit principe: er wordt jaarlijks een aanwas voorzien binnen de romancollectie van circa 25 procent aan avonturenboeken/detectives en circa 15 procent voor familie en streekromans.

Vanaf medio 2010 is door samenwerking een groter aantal buitenlandse titels beschikbaar gekomen. In dat kader wordt nu samengewerkt met het Engelse en Belgische blindenbibliotheekwerk voor rechtstreekse aanschaf van boeken die daar ingesproken zijn.

Techniek

In tegenstelling tot de luisterboeken voor een algemeen publiek is bij een gesproken boek de informatiedrager voorzien van een structuur (Daisy) die zoeken en navigatie in de tekst mogelijk maakt voor degenen die ook beschikken over een specifiek afspeelapparaat. Het is een equivalent van de gedrukte uitgave, dus compleet, zonder inhoudelijke bewerking of inkorting, inclusief colofon, uitgevers- en auteursinformatie, producentgegevens en flaptekst. De tekst is meestal op slechts één cd – de Daisy-rom – opgenomen.

Het commerciële luisterboek is een boek op één of meerdere cd's, soms voorgelezen door de auteur zelf of door beroepsacteurs, soms met gebruik van één of meer stemmen en in sommige gevallen voorzien van muziek of ander geluid als illustratie. Overigens worden er ook luisterboeken geproduceerd voor specifieke doelgroepen zoals afasiepatiënten, mensen met een verstandelijke beperking, dyslectici, inburgeraars, analfabeten etc.

In het kader van de afspraken met het Nederlands Uitgevers Verbond zal vaker een commercieel luisterboek als uitgangspunt kan worden genomen voor het produceren van een daisyboek.

Distributie

De opdracht voor de productie wordt gegeven aan Dedicon en CBB. Met betrekking tot de productie, reproductie en distributie van gesproken boeken wordt rekening gehouden met de afspraken die gemaakt zijn tussen het SIOB, Dedicon en het Nederlands Uitgeversverbond (Regeling toegankelijke lectuur voor leesgehandicapten).

Criteria

De aangepaste lectuur wordt sinds de jaren 50 van de vorige eeuw gesubsidieerd met rijks gelden.

Het Loket bepaalt of een boek in productie wordt genomen op basis van de eerder beschreven aanschafcriteria. Vraagsturing is fundamenteel voor de dienstverlening van het Loket en betekent dat in principe elke titel waar naar gevraagd wordt, leverbaar zou moeten zijn. Dat aan dit principe beperkingen worden gesteld heeft alles te maken met de budgettaire grenzen die door de subsidiegever aan de dienstverlening en productie zijn gesteld. Deze grenzen zijn nader in concrete productieaantallen gespecificeerd in de prestatiecontracten.

2.6 Brailleboeken

Doelgroep

Naast de grote groep ouderen die aangewezen zijn op gesproken boeken is er een relatief kleine maar gemêleerde groep braillelezers. Hun alternatief is het gesproken boek, maar daar willen ze niet steeds en soms zelfs nooit voor kiezen. In de meeste gevallen heeft deze groep ook geen leestrategie in een openbare bibliotheek. Het aantal lezers dat braille leest, vormt al sinds het midden van de jaren '60 een minderheid van het totaal aantal ingeschreven lezers. De huidige cijfers laten zien dat van de ongeveer 30.000 ingeschreven lezers er 1440 braille lezen (kengetallen 2010 Loket aangepast-lezen).

Braille wordt, zeker bij visueel gehandicapte kinderen, nog steeds gebruikt om het woordbeeld te vormen. Op latere leeftijd is het van belang dat visueel gehandicapten braille lezen om dit woordbeeld te blijven behouden. Van de kant van de overheid en van de kant van de regievoerder het SIOB, wordt beklemtoond dat voortzetting van een gelijkwaardige brailledienstverlening buiten discussie staat.

Genres

De braillecultie bevat momenteel bijna 9.000 titels, opgebouwd uit fictie volwassenen, fictie jeugd, non-fictie volwassenen en non-fictie jeugd. In de uitwerking van het Operationeel Plan en in de prestatiecontracten is voorzien in een jaarlijkse aanwas van ca. 480 brailletitels.

Er loopt een proef waarbij de braillelezers een selectie kunnen maken uit de 1.800 nieuwe jaarlijkse titels die in gesproken vorm beschikbaar zijn, zodat zoveel mogelijk tegemoet kan worden gekomen aan individuele wensen. Halverwege 2011 zal deze proef worden geëvalueerd.

Gebruikersonderzoek

In opdracht van de Vereniging NLBB is in 2006 een gebruikersonderzoek gedaan onder de braillelezers. De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn voor een groot deel overgenomen, evenals de aanbevelingen van de Gebruikersraad Aangepast Lezen naar aanleiding van dit rapport. In 2011 is nieuw onderzoek gepland om het geheel te actualiseren.

2.7 E-books Bekeken wordt of e-books moeten worden toegevoegd aan de collectie van het aangepast-lezen. Het e-bookformaat (zoals epub) staat dicht bij het bekende pdf-formaat en kan in beginsel worden gelezen op alle computers. E-readers worden steeds meer multifunctioneel, terwijl andere hardware ook de e-readerfuncties levert. Bijvoorbeeld de I-Pad van Apple, maar ook mobiele telefoons, de zogenaamde smartphones.

E-books kunnen, afhankelijk van het bestandsformaat, met een (braille)leesregel, eventueel met behulp van synthetische spraak, worden gelezen. Onderzocht wordt hoe de e-books via het Loket aangeboden kunnen worden met inachtneming van het geldende auteursrechtenregime volgens de Regeling Blindenbibliotheken. Te denken valt aan downloads of een bestand dat via de website van het Loket aangepast-lezen (achter de klantenlogin) met behulp van een player gelezen kan worden.

2.8 Grotelettertekst Groteletterboeken voor algemene lectuur worden vervaardigd door commerciële uitgeverij en gekocht en uitgeleend door de openbare bibliotheken. Uitlening per post van deze boeken is vanwege formaat en gewicht geen optie voor het Loket aangepast-lezen.

Behorend bij Maatwerk wordt op verzoek van de klant van het Loket wel zwartdruk omgezet in grotelettertekst. Ook worden er grotelettertijdschriften vervaardigd voor de doelgroep.

3 Kranten en tijdschriften

Het Loket is met ingang van juli 2010 verantwoordelijk voor de strategie, beleid, marketing en collectioneren van 'Kranten & Tijdschriften' (K&T). Dedicon en de CBB blijven de bladen produceren.

20

De markt van kranten en tijdschriften is in beweging en elektronische versies zijn in opkomst. Deze digitalisering biedt uitdagingen en kansen aan lezers met een beperking. Wanneer de teksten via websites beschikbaar worden gesteld, komt het verdwijnen van hindernissen bij het lezen reëel in zicht.

In 2008 is het huidige aanbod geïnventariseerd. Er wordt momenteel een keuze uit 235 unieke titels aangeboden. Recentelijk is een gebruikersonderzoek uitgevoerd. Daarnaast is ook gebruik gemaakt van de beleidsnotitie over de afstemming van markt en dienstverlening bij het aanbieden van digitale online services.

Het uitgavenbeleid is er op gericht een afspiegeling te zijn van het aanbod op de gedrukte markt. Hierbij dient rekening te worden gehouden met het feit dat de eindgebruikers, de abonnees dus, voor het merendeel 50-plussers zijn. De nadruk komt daardoor te liggen op bladen voor ouderen en minder op jongeren- en jeugdlectuur.

Leesvormen

Het totale pakket van aangepaste kranten en tijdschriften wordt uitgegeven in vier verschillende leesvormen: gesproken, elektronisch, braille en groteletterdruk. De pakketten uitgesplitst naar leesvorm overlappen elkaar deels, maar lang niet alle periodieken verschijnen in alle vier de leesvormen en sommige periodieken komen slechts in één leesvorm voor.

Mocht een periodiek in verschillende leesvormen uitkomen, dan nog kan de inhoud per leesvorm sterk verschillen. Zo is de gesproken Telegraaf een weekselectie van 5 voorafgaande edities en is de Telegraaf in elektronische vorm een vrijwel volledige dagelijkse editie.

Als vuistregel kan worden aangehouden dat:

- de elektronische versie van een krant of tijdschrift een vrijwel volledige weergave bevat (minus advertenties, beursberichten, radio en tv-gegevens);
- de gesproken versie ook een vrijwel volledige weergave is (met uitzondering van de kranten waarvan een weekselectie wordt gemaakt)
- de gesproken versie van kranten waarvan een weekselectie wordt gemaakt, onvolledig is
- de braille tijdschriften een vrijwel volledige weergave bevatten (minus advertenties, beursberichten, radio en tv gegevens);
- de grotelettertijdschriften een vrijwel volledige weergave bevatten (minus advertenties, beursgegevens, radio en tv gegevens).

21

3.1 Dagbladen Naast de landelijke dagbladen Volkskrant, Telegraaf, AD, Trouw en NRC-Handelsblad, worden momenteel 17 regionale kranten in gesproken versie aangeboden. Uit eerder genoemd gebruikersonderzoek blijkt dat een krappe meerderheid de voorkeur geeft aan een ingesproken variant. Deze gesproken versies, op Daisy-rom, bevatten weekselecties.

Naast het aanbod van gesproken kranten, zijn er de Elektronische Kranten en Tijdschriften (EKT). Deze uitgaven verschijnen dagelijks op de website van het loket

aangepast-lezen.nl en worden met behulp van computer aanpassingen gelezen door de klant.

In de nabije toekomst wordt het mogelijk om kranten compleet voorgelezen met synthetische stem, aan te bieden op Daisy-rom. Omdat deze krant per post wordt verzonden, heeft de klant weliswaar het voordeel van de integrale krant, maar wel een dag later. De klant kan dan ook deze versie van de krant direct beluisteren als stream via de Loket-site. Dit doet recht aan de wens van de eindgebruiker om de krant zelfstandig en in zijn geheel te kunnen lezen.

Slechts één krant t.w. Het Nederlands Dagblad wordt ook uitgegeven in braille.

Onderzocht zal worden of digitale kranten zoals die door de uitgever zelf via internet worden aangeboden, toegankelijk kunnen worden gemaakt voor blinden en slechtzienden.

3.2 Elektronische tijdschriften Er zijn begin 2011 in totaal 100 elektronische periodieken, plus een aantal folders en catalogi. Dedicon is verantwoordelijk voor de productie van 82 elektronische uitgaven, waaronder het totale aanbod van landelijke en regionale kranten en een aantal periodieken van belangenorganisaties. CBB levert 18 uitgaven aan. Nieuwe distributiemethoden maken de weg vrij voor het vernieuwen van de content van het kranten- en tijdschriftenaanbod. Door kranten en tijdschriften digitaal aan te bieden komt er meer informatie beschikbaar over wat wel en niet gelezen wordt. Deze informatie maakt het mogelijk om vraaggestuurd te werk te gaan bij het aanbieden van nieuwe content, zoals een dagelijkse krant in synthetische spraak. Maar ook de huidige uitgaven kunnen hun voordeel doen met deze informatie, bijvoorbeeld door de weekselectie aan te passen op populaire onderwerpen of rubrieken.

22

Nieuwe initiatieven tot samenwerking met uitgevers kunnen ertoe leiden dat een deel van de gebruikers direct toegang krijgt tot de content van kranten en tijdschriften die digitaal gepubliceerd wordt. Daarnaast is de toegankelijkheid van digitale archieven, bijvoorbeeld bij de Koninklijke Bibliotheek, ook een belangrijke sleutel tot content voor de klanten van het Loket aangepast-lezen.

3.3 Teksttijdschriften Teksttijdschriften (groteletterdruk of in braille) worden van oudsher door de CBB uitgegeven. Het is een gegroeid aanbod, voornamelijk inge-

geven door de gebruikersvraag. Om een evenwichtig aanbod van periodieken te hebben zal ook voor deze groep tijdschriften in 2011 een uitgavenbeleid worden opgesteld.

De braille tijdschriften zijn vrijwel volledige weergaven van het origineel, gebaseerd op een automatische conversieslag. Er worden er begin 2011 rond de 80 aangeboden.

De grotelettertijdschriften zijn een alternatieve uitvoer van de braillebestanden. Ze worden vooral gemaakt voor ouderen die slechter zijn gaan zien, het braille niet beheersen en soms ook nog een auditieve beperking hebben waardoor een gesproken tijdschrift geen uitkomst biedt. Dit type tijdschriften voorziet dus wel degelijk in een behoefte. Ook vinden veel mensen die op latere leeftijd een visuele handicap krijgen het moeilijk om over te stappen naar gesproken lectuur. Groteletterdruk kan een mooie brug zijn om kennis te maken met de aangepaste leesvormen.

Het aanbod aan grotelettertijdschriften is met 26 titels op dit moment (begin 2011) beperkt en vormt geen afspiegeling van de gedrukte markt, terwijl de doelgroep omvangrijk is. Dit zal nader worden onderzocht, waarbij ook het aspect van auteursrechten en portokosten nader uitgezocht moet worden en eventueel andere vormen van distributie.

3.4 Gesproken tijdschriften Voor de gesproken tijdschriften collectie van 116 titels wordt een ondergrens gehanteerd van het aantal abonnees dat minimaal nodig is om een gesproken uitgave in het pakket op te nemen of te handhaven (zie ook de Bijlage). Afgesproken is dat wanneer een titel onder de ondergrens zit en wordt opgeheven, deze via Maatwerk verkregen kan worden, waarbij de klant een zwartdrukexemplaar dient aan te leveren.

Opiniebladen

Het uitgavenbeleid aangepaste kranten en tijdschriften is er op gericht om de opinie-tijdschriften zoals ze op de gedrukte markt verschijnen, aan te bieden als Daisy-rom, ingelezen met menselijke stem. Het gaat om een representatieve selectie uit het gedrukte blad.

General-interestbladen

Week- en maandbladen komen en gaan, waardoor het lastig is een goede afspiegeling te realiseren. Er dient gekeken te worden naar oplagecijfers, trends en ontwikkelingen

in de gedrukte markt en naar de geschiktheid van nieuwe gedrukte uitgaven voor omzetting naar aangepaste leesvorm.

Special-interestbladen

Vanwege het specifieke karakter komen special-interestbladen sneller in de buurt van de ondergrens. Van de ruim veertig loopt een kwart kans om beëindigd te worden.

Vakbladen

Ook vakbladen hebben een relatief klein publiek.

Jeugdbladen

Het huidige aanbod van jeugdtijdschriften in aangepaste leesvorm vormt een representatieve afspiegeling van het aanbod op de gedrukte markt. Omdat vooral jeugdtijdschriften de laatste jaren meer en meer een visueel karakter hebben gekregen, wordt het steeds moeilijker om geschikte uitgaven te vinden die voldoen aan de criteria voor omzetting naar een aangepaste leesvorm. Daardoor is een grote rol weggelegd voor de redactie van speciale uitgaven voor blinden en slechtzienden. Bladen als 'Hardop', 'Klinkklaar' en 'Zapp!' richten zich volledig op de doelgroep.

Promotie

In de gedrukte markt is al jaren sprake van een dalende trend bij de abonnementsaantallen en/of oplagecijfers. Deze trend zien we terug bij de gesproken kranten en tijdschriften met een gestage daling van 18 % in het totale volume aan K&T exemplaren dat in de 2004 – 2009 is uitgezet. Deze daling is opmerkelijk omdat de uitlening van gesproken boeken een stijgende lijn laat zien. De indruk bestaat dat de productsoort K&T in gesproken vorm aan bekendheid inboet en dat er behoefte is aan meer informatie over de abonnementen en de beschikbaarheid van de diensten. Een eerste stap is in 2010 gezet door op de kennismakingscd van het Loket aangepast-lezen naast 10 boekfragmenten ook 10 fragmenten van kranten en tijdschriften aan te bieden. In 2011 zal een plan worden opgesteld om verder vorm te geven aan de promotie van K&T en zullen de eerste stappen worden gezet.

3.5 Doelgroepbladen De doelgroepgebonden bladen worden speciaal geproduceerd door een redactie, in de meeste gevallen ondersteund door freelancers die zelf tot de doelgroep behoren. In het verleden is er nooit een ondergrens voor redactiebladen gesteld. Er zijn 12 bladen. Samen vertegenwoordigen deze bladen bijna 4000 abonnementen. Daarmee zijn het kwantitatief de best lopende van de bladen.

Redactiebladen voor de jeugd

Zet 'm op, voor jonge mensen met een verstandelijke beperking

Hardop: voor kinderen tussen 6 en 9 jaar

Klinkklaar: voor kinderen tussen 10 en 12 jaar

Zapp!: voor tieners ouder dan 12

Redactiebladen voor volwassenen

Moet je Horen: nieuws en opinie uit de wereld van blinden en slechtzienden

Ziensijs: voor hen die op latere leeftijd blind en slechtziend (dreigen) te worden

NCT, Nieuw Computer Tijdschrift: voor de visueel gehandicapte computergebruiker

CTM, Cultuur, Trends en Mode: voor mensen met interesse in culturele ontwikkelingen

Mensenleven: over blind- en slechtziendheid, relaties en seksualiteit

Beeldspraak: over proza en poëzie, nieuwe uitgaven, luisterboeken etc.

Synopsis: over de wereld van hoorspelen

Pointe: verhalen en poëzie voor en door visueel gehandicapten

Specials

Naast bovengenoemde uitgaven, brengt de redactie jaarlijks minimaal een viertal specials uit, bijvoorbeeld rond de Tour de France.

Doelgroepgebonden nieuwsgaring

Na de ontmanteling van de website Anderslezen en het overbrengen van de elektronische K&T naar de omgeving van het Loket is deze nieuwsgaring ondergebracht op aangepast-lezen.nl.

25

3.6 Bladen van derden Naast het pakket van uitgaven dat met het reguliere budget voor K&T wordt bekostigd, zijn er periodieke uitgaven in opdracht van derden: belangenorganisaties en ondernemingen.

Verenigingsdrukwerk

Dit zijn uitgaven van bijvoorbeeld NVBS, Glaucoomvereniging, Retina Nederland, de Nierstichting, Parkinson Patiënten vereniging en Afasie Nederland. Deze uitgaven worden voor een deel bekostigd door de verenigingen zelf. De producent (Dedicon) rekent hiervoor een gereduceerd tarief, maar kan dit compenseren uit een jaarlijkse extra subsidie. Momenteel worden er door Dedicon 61 bladen van belangenorganisaties uitgebracht.

Bladen van overige marktpartijen:

Deze uitgaven zijn in opdracht van niet gesubsidieerde marktpartijen, veelal uit de dienstensector, maar soms ook gewoon commercieel. Denk aan Albert Heijn, FNV Bondgenoten, Rover Reizigers, Nederlandse Gemeenten, Overheid, Verzekeringen, Pensioenfondsen, COC etc. Deze opdrachten worden door de producent uitgevoerd tegen een dekkend tarief. Dedicon voert een actief beleid om deze periodieken (en eenmalige uitgaven) in aangepaste vormen te kunnen omzetten. Er worden ongeveer 80 bladen van marktpartijen uitgebracht.

De Happinez constructie

Het tijdschrift Happinez wordt als een publiek-private uitgaven in gesproken vorm door Dedicon uitgebracht. De uitgever van Happinez vergoedt de productiekosten en Dedicon betaalt de distributie. Omdat dit niet uit het reguliere budget van de K&T kan gaan, doet Dedicon dit uit de geheven abonnementsgelden. Dit model van deling van kosten (productie/distributie) spreekt commerciële aanbieders meer aan dan alle kosten vergoeden.

3.7 Streaming distributie Sinds maart 2007 wordt er al geëxperimenteerd met het streamen van kranten en tijdschriften naar een aparte speler die op het internet moet worden aangesloten: de Webbox. In 2009 is het Loket gestart met het aanbieden van een online catalogus waarbinnen voor een flink aantal titels algemene lectuur een stream af te luisteren is. Tevens is een start gemaakt met het als stream aanbieden van een 15- tal tijdschriften. Sinds 2010 zijn alle gesproken kranten en tijdschriften als stream beschikbaar voor hen die zich op het periodiek abonneren. De ontwikkeling van de Webbox en in 2010 de online Daisy-speler maken het bovendien mogelijk deze streams zonder PC of laptop, en dus op een laagdrempelige manier in huis te halen.

Door het direct beschikbaar zijn van de online content is de Webbox ook uitermate geschikt voor het aanbieden van actuele informatie zoals dagelijks gesproken kranten. De verwachting is dat er binnen afzienbare tijd concurrerende online apparaten op de markt zullen komen die een gelijkwaardige plek zullen innemen in dit generieke arrangement, dat gebruikt wordt om via commerciële aanbieders deze publiek gefinancierde periodieken aan de doelgroep aan te bieden.

3.8 Nieuw beleid K&T In 2011 en volgende jaren zal ernaar gestreefd worden het tijdschriftenbestand te vernieuwen en het meer onder de aandacht te brengen. Het beleid wordt gefundeerd op een aantal speerpunten:

- meer vraagsturing door de klant;
- meer bekendheid voor en betere bereikbaarheid van deze lectuursoort;
- gebruik nieuwe productie- en distributietechnieken om het aanbod en het gebruiksgemak te vergroten;
- het in samenwerking met andere organisaties streven naar verbetering voor de doelgroep van de toegankelijkheid van digitale bronnen en archieven

Deze vier speerpunten zullen in 2011 worden uitgewerkt in concrete maatregelen. Op basis van voortschrijdend inzicht en praktische aanpassingen, kan het beleid dat is uitgezet in deze collectienota aan verandering onderhevig zijn. Deze collectienota is echter wel het uitgangspunt vanuit waar nieuw beleid wordt geformuleerd.

4 Reliëfwerk

Reliëfwerk maakt al geruime tijd deel uit van de door de overheid gesubsidieerde dienstverlening aan blinden en slechtzienden. De driedimensionale plattegronden kunnen voor eigen gebruik door de klanten van het Loket worden aangevraagd. Verhoudingsgewijs wordt niet veel gebruik gemaakt van deze dienst, maar de lezers die de weg naar deze service wel hebben gevonden zijn erg tevreden over de geboden kwaliteit. Het is zaak in de toekomst te trachten de deelname te vergroten.

28

De dienstverlening wordt momenteel ook semi-commercieel geëxploiteerd, doordat men in opdracht van derden en tegen betaling kaarten maakt voor bijvoorbeeld gemeenten en bedrijven.

Het uitgangspunt bij het maken van reliëfwerk is het optimaal inzichtelijk maken van een situatie voor mensen die voor het waarnemen afhankelijk zijn van de tastzin, door de werkelijkheid geabstraheerd in tactiele vorm weer te geven in het platte vlak.

4.1 Soorten kaarten In de tweede helft van de 19^e eeuw kwam met de introductie van het brailleschrift het onderwijs aan blinden tot ontwikkeling. Daarbij ontstond ook de behoefte aan met de vingers waarneembare overzichten van gebieden en schetsen. De eerste reliëfkaarten waren het resultaat van vindingrijke huisnijverheid. Van later datum zijn papieren kopieën bekend, gemaakt door nat papier te plooien over het origineel: de mal. Tegenwoordig zijn er de vacuümgevormde reliëfkaart, swellpaper en twin-visionkaarten.

Vacuümgevormde reliëfkaart

De stichting Le Sage Ten Broek Bibliotheek en daarmee de productie van reliëfwerk, werd halverwege 2010 onderdeel van Dedicon. Dedicon beschikt over een collectie van circa 1700 mallen voor reliëfkaarten. De techniek om een mal te kopiëren is met de komst van de thermovormmachine spectaculair verbeterd. Natuurlijk worden al langere tijd voor de productie van de mal moderne materialen zoals kunststoffen gebruikt. Maar pas in de tweede helft van 2008 slaagt men erin om met behulp van een computergestuurde frees (CNC) een mal te maken met de kwaliteit van een met de hand geproduceerd exemplaar. Feedback van een testpanel en incidentele opmerkingen van overige gebruikers zorgen voor input waarop verbeteringen worden gebaseerd. Het denken over het abstractieniveau en hoe bepaalde dingen worden weergegeven is in de loop der tijd aangescherpt door wetenschappelijke onderzoeken.

Swellpaper

Het is geen automatisme dat voor elke klantvraag gekozen wordt voor een relatief kostbare techniek als een vacuümgevormde reliëfkaart met de bijbehorende productie van een mal. Het komt met regelmaat voor dat een klant naar wens bediend kan worden door een tactiele tekening te leveren op zogenaamd 'swellpaper'. Dit is een papiersoort waarbij het zwart geprinte deel van het oppervlak door verhitting 'zwelt' en zo voelbaar wordt. Bij bepaalde wensen vallen de beperkingen die een weergave op swellpaper nu eenmaal met zich meebrengt weg tegen voordelen als een kortere productie/levertijd en de goedkopere productie. De belangrijkste beperkingen van swellpaper zijn het geringe onderscheid en variëteit in niveau en de duurzaamheid van het materiaal. Sommige ogenschijnlijk simpele vormen kunnen door een onjuiste wijze van tekenen voor de gebruiker hopeloos complex worden en leiden tot misinterpretatie (denk in dit verband eens aan een kruising van wegen met meerdere rijbanen, kruisingen rijwielpad/voetpad). Overigens zijn er naast swellpaper meer 'uitvoervormen'.

Twin-vision

Eind 2007 is de LSB begonnen met de ontwikkeling van, wat is gaan heten, 'twin-vision' kaarten. Het idee achter de twin-vision kaart is dat deze optimaal bruikbaar moet zijn voor zowel de braillelezende blinde als voor de niet braillelezende blinde maar ook voor slecht(er)zienden. Blinden hebben vaak ziende partners en kinderen. Blinde jongeren hebben ziende klasgenoten, docenten en ouders. Het gebruik van een oorspronkelijke reliëfkaart is (vaak) een solitaire, eenzame bezigheid. De kaart was immers niet mee te lezen door de omgeving. Met de komst van de twin-vision uitvoering wordt kaartlezen een sociale, interactieve gebeurtenis. De informatie op de kaart is voor blinden, slechtzienden en zienden gelijk en tegelijkertijd waar te nemen en visueel aantrekkelijk gemaakt.

De twin-vision kaart bestaat uit een reliëfkaart in hoog reliëf, maar dan vervaardigd van een transparante kunststof. Deze kaart ligt over eenzelfde kaart uitgevoerd in kleurendruk en voorzien van tekst in groteletterdruk. Afhankelijk van het onderwerp is tekst en/of een redactioneel artikel bijgevoegd in braille, groteletterdruk en op CD. Na de publicatie van een beperkt aantal twin-vision-uitgaven in 2008 bevestigt het aantal bestellingen via het Loket aangepast-lezen het idee dat met dit nieuwe concept de reliëfkaart aan een nieuw leven begint.

4.2 Gebruikers De gebruikers van reliëfkaarten vormen een relatief kleine maar constante groep. Opvallend is, dat als de klant deze dienstverlening eenmaal heeft ontdekt en heeft ervaren hoe toegankelijk de kaarten zijn, dit vaak leidt tot een vaste relatie. Naast een keuze uit een collectie van ca. 1700 kaarten worden er ook individuele aanvragen voor een reliëfkaart gehonoreerd. De klant krijgt een plattegrond met daarop voor hem of haar belangrijke markeerpunten of items (bushalte, brievenbus, supermarkt, etc.). Een praktisch voorbeeld is de klant die in een commissie zit ter advisering van de gemeente over de aanleg en toegankelijkheid van o.a. metrostations, bushaltes, oversteekplaatsen e.d. en daarvoor met regelmaat overzichts- en detailkaarten nodig heeft om situaties te kunnen beoordelen.

4.3 Criteria De producten komen veelal tot stand op verzoek van individuele vragen van de klant. Hoewel dit doorgaans om een specifiek product gaat, betekent het vaak dat het eindproduct wordt toegevoegd aan de collectie zodat ook andere klanten over dit product kunnen beschikken.

De criteria op basis waarvan de collectie is samengesteld en aan de hand waarvan verdere uitbouw plaatsvindt, zijn:

- representativiteit – diversiteit en pluriformiteit, de verdeling over globaal, nationaal en lokaal en verfijning op basis van klantvraag;
- actualiteit – uitgaande van gebeurtenissen in de wereld, ontwikkelingen op het gebied van de ruimtelijke ordening in Nederland, aansluiting bij onderwijs of vertegenwoordiging van interessegebieden vanuit de maatschappij.
- Uniformiteit, technische standaardisering van layout en materialen.

4.4 Collectie

Op aanvraag

Het aanbod van kaarttitels in de publiekscatalogus is groter dan de omvang van de (fysieke) collectie in de vorm van mallen. Enige jaren geleden is, op basis van bovengenoemde criteria, op papier een nieuwe collectie kaarttitels samengesteld. Van deze kaarttitels bestonden geen mallen, dus kan men spreken van een ‘virtuele collectie’. De feitelijke productie van een mal vindt plaats zodra een klant om de kaart vraagt.

Op voorraad

De omvang van de huidige fysieke collectie telt ca. 1700 mallen. De onderwerpen zijn als volgt ingedeeld:

- topografie (kaarten en atlassen);
- stadsplattegronden;
- terreinplattegronden (stationspleinen, jachthaven, camping, etc.);
- bouwkundige plattegronden;
- diverse onderwerpen (het oog, biologie, acupressuur, geschiedenisatlas Monumenten uit de oudheid, Atlas van de Europese Unie);
- in Twin-Vision: (o.a. het zonnestelsel , gebieden met hoge stralingswaarden in Tsjernobyl, Afghanistan, Uruzgan, sterrenbeelden).

Opslag

Het beheer van de collectie omvat de volgende onderdelen:

- opslag collectie mallen;
- revisie van mallen wegens slijtage door verhitting en vacuümdruk;
- revisie van mallen ten behoeve van actualisering;
- omzetting van reliëfkaarten naar twin-vision kaarten;
- collectievorming door het aanmaken van nieuwe mallen/tekeningen.

Promotie en ontsluiting

Voor het bereiken van een optimale afname van de reliëfproducten is het belangrijk om datgene dat in de collectie aanwezig is of geproduceerd kan worden onder de aandacht te brengen. Momenteel wordt in elke uitgave van het Loket-Nieuws aangegeven dat deelcatalogi in zwartdruk en in braille gratis beschikbaar zijn. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan nieuwe en vernieuwde kaarten. De gehele collectie is in categorieën te raadplegen op de website van het Loket.

Voor bestellingen van kaarten uit de collectie wordt een levertijd gehanteerd van 3 tot 5 werkdagen. Voor persoonlijke bestellingen wordt de productie- en levertijd afgesproken met de klant/besteller en afgestemd met het Loket aangepast-lezen. De levertijd kan hier variëren van enkele dagen tot enkele weken, afhankelijk van complexiteit en omvang van de opdracht en capaciteit.

4.5 Beleidsvoornemens Voornemens met betrekking tot deze dienstverlening:

- het blijvend meenemen van de reliëfkaarten bij promotieactiviteiten van het Loket. Ondanks een actief promotiebeleid blijft de vraag wat achter;
- het blijven benadrukken van de mogelijkheden voor persoonlijk gebruik;
- meer onderzoek te verrichten naar andere dan de gebruikelijke technieken en ook de commerciële aanbieders daarbij betrekken;
- verder uitbouwen van de productie met behulp van tekenprogramma's van de twin-vision kaarten, uit klantenonderzoek blijkt dat deze vorm zeer wordt geapprecieerd;
- meer informatie verstrekken over de afzonderlijke kaarten;
- vernieuwen en updaten van de publiekscatalogus, zodat reliëfkaarten nog duidelijker kunnen worden gepresenteerd;
- meer informatie verstrekken over de afzonderlijke kaarten;
- het aanbieden van andersoortige uitgaven zoals tangrampuzzels etc.

5 Maatwerk

Maatwerk (voorheen Consumentenwerk) is een gratis dienstverlening waarbij 'zwart-schrift' materiaal op rechtstreeks verzoek van de gebruiker omgezet wordt in braille, gesproken vorm, groteletterdruk of digitale vorm.

33

Mede op advies van de Gebruikersraad aangepast-lezen is besloten de voorwaarden die verbonden zijn aan deze dienstverlening te wijzigen, zodat nog meer kan worden ingespeeld op de gebruikerswensen. Het aantal pagina's wordt niet meer aan een maximum gebonden. Voortaan zijn ook tijdschriften toegestaan die niet verkrijgbaar zijn via een abonnement, mits de klant het zwartdrukexemplaar aanlevert ter omzetting.

Deze verandering in beleid zal na twee jaar worden geëvalueerd, waarbij de vraag van de klant, klanttevredenheid en de effectiviteit van het nieuwe beleid worden getoetst.

Soorten tekst

Teksten kunnen op papier of digitaal worden aangeboden door een visueel gehandicapte klant voor specifiek en persoonlijk gebruik. Het gaat onder meer om brieven, kranten- en tijdschriftenartikelen, gebruiksaanwijzingen, verslagen (bijvoorbeeld hobbyclub, reisverslag, routebeschrijving), vergaderstukken, productinformatie, brochures, bijsluiters, (losse) recepten, notariële aktes en preken. De levertijd is afhankelijk van de omvang van de aangeleverde tekst, maar gestreefd wordt naar 2 á 3 weken.

Voorwaarden

Voorwaarden voor aanvragen zijn:

- De aanvrager dient als klant bij het Loket aangepast-lezen geregistreerd te staan.
- De aanvrager moet vermelden of de zwartdruk retour moet
- De leesvorm dient vermeld te zijn: braille, gesproken, groteletterdruk, digitaal

Uitgesloten zijn zaken als:

- Derdenwerk (= opdracht van een organisatie ten behoeve van visueel gehandicapte klanten/relaties). Deze aanvragen worden doorverwezen naar CBB of Dedicon voor een offerte.
- Teksten ten behoeve van studie- en vak. Deze aanvragen worden doorverwezen naar Dedicon-educatief.
- Volledige boekwerken/bundels (behalve in zeer bijzondere gevallen, ter beoordeling door het Loket).

Aanvragen voor Maatwerk komen binnen bij de afdeling klantencontact van het Loket aangepast-lezen. Daar worden ze ook beoordeeld en ingevoerd. Het Loket aangepast-lezen beschikt niet over eigen productiefaciliteiten. Het SIOB heeft een contract voor de productie van het Maatwerk met de CBB. Het jaarlijks budget is aan een maximum gebonden en kan niet overschreden worden. Het Loket houdt de stand van zaken bij en verzorgt een halfjaarlijks overzicht.

Over 2007, 2008 en 2009 zijn de gegevens over het Maatwerk als volgt:

Opdrachten Maatwerk	2007	2008	2009	2010
Braille	365	409	504	476
Audio	364	395	377	385
Groteletterdruk	12	4	17	23
Digitaal	-	-	-	5
Totaal	741	808	898	889

Bij het Maatwerk zijn inhoudelijk andere specifieke vormeisen van toepassing dan bij de productie van algemene lectuur. De nadruk ligt op het toegankelijk maken van tekst en de snelheid van levering, waarbij lay-out en kwaliteit van inspreken van minder belang zijn, aangezien het eenmalig gebruik betreft. Toch blijft kwaliteit hier ook belangrijk en dient naar foutloze levering gestreefd te worden.

Beleidsvoornemens

Via de website en het Loket-Nieuws zal op een wervende manier aandacht besteed worden aan Maatwerk.

6 Distributiekkanalen

6.1 De openbare bibliotheken In het openbare bibliotheekwerk is het aanbod van groteletterboeken en commerciële luisterboeken voor een breed publiek inmiddels gemeengoed geworden. In de afgelopen vier jaar heeft het ministerie extra subsidies beschikbaar gesteld aan plaatselijke openbare bibliotheken en provinciale serviceorganisaties. Dit heeft een gunstige uitwerking gehad. Inmiddels zijn er circa 450 vestigingen die specifiek aandacht besteden aan de doelgroep leesgehandicapten en aangepaste materialen en leeshulpmiddelen aanbieden. Ook diverse provinciale serviceorganisaties bieden ondersteuning op dit gebied aan hun bibliotheken.

36

Gesproken boeken

Het accent van de dienstverlening van Daisy-roms is in de openbare bibliotheken komen te liggen op ouderen en mensen met een andere leeshandicap dan de visuele, zoals dyslexie of afasie. Daarnaast vormen deze collecties een mogelijkheid om mensen kennis te laten maken met het gesproken boek voordat zij besluiten zich bij het Loket in te schrijven. Het aanbod en de voorlichtingsactiviteiten van openbare bibliotheken

zijn dus vooral gericht op laagdrempelige kennismaking met het medium gesproken boek of ook het luisterboek. Een van de conclusies van het evaluatierapport van het Project Anders Lezen punten (2001) was: 'Het plaatsen van een gesproken boek (wissel) collectie voldoet uitstekend als eerste kennismaking, maar kan nooit voldoen aan alle individuele vragen of aan de vraag van iemand die op regelmatige basis wil lezen'. Toegang tot de grotere collectie van het Loket is, voor de lezer die meer wil, dan ook geboden.

NBC (Nationale Bibliotheek Catalogus)

Openbare bibliotheken kunnen een grotere rol spelen in de dienstverlening aan leesgehandicapten. Een manier om dat te doen is het mogelijk maken dat ingeschreven leesgehandicapte lezers van openbare bibliotheken via de website van hun plaatselijke bibliotheek toegang krijgen tot de landelijke collectie aangepast lezen en ook bestellingen kunnen plaatsen en/of de boeken via streaming kunnen beluisteren. Voorwaarden daarbij zijn de registratie van de lezers als leesgehandicapt en een technische structuur die daarop is aangepast. In volgende jaren zal aan beide zaken worden gewerkt. Het is de bedoeling dat de collectie gesproken boeken die het Loket aangepast-lezen uitleent zichtbaar wordt via de Nationale Bibliotheek Catalogus.

Braille

Het lijkt niet doelmatig en zinvol de plaatselijke openbare bibliotheek een rechtstreekse functie te laten vervullen in de levering van lectuur in braille. Voor deze doelgroep ontbreken de nodige faciliteiten om kennis te nemen van de aanwezige lectuur en informatie, om eventueel een brailleband uit voorraad mee te nemen of een titel ter plaatse in braille te printen. Het doen van investeringen en het opbouwen en onderhouden van expertise ten behoeve van een enkele lezer die aangewezen is op informatie en lectuur in braille, is zelfs voor een grotere plaatselijke openbare bibliotheek weinig zinvol.

Beleidsvoornemens

- onderzoek naar de mogelijkheid van dubbellidmaatschap, omdat de openbare bibliotheek de doelgroep meer te bieden heeft, zoals het bijwonen van lezingen of andere activiteiten;
- uitbreiding van (digitale) toegang tot de landelijke collectie audioboeken van het Loket voor leden van de plaatselijke openbare bibliotheek met een leesbeperking via de NBC

- het uitbreiden van de uitleensystemen van openbare bibliotheken met registratie van leesgehandicapten;
- het genereren van meer publiciteit voor het Loket via onder meer de bibliotheken;
- onderzoek naar de inzet van 'luisterzuilen' als marketinginstrument voor gesproken boeken;
- het blijven stimuleren van openbare bibliotheken via financiële bijdragen;
- stimulering van de samenwerking tussen vrijwilligers van het Loket en vrijwilligers van de openbare bibliotheken;
- aanpassing van de websites van openbare bibliotheken aan mensen met leesproblemen
- doorverwijzing naar het Loket via een widget op de website van een openbare bibliotheek.

6.2 Internet als distributiekanaal Het gebruik van internet als distributiekanaal voor gesproken lectuur voor mensen met een visuele handicap, is in ontwikkeling.

Pilot

Recent heeft het Loket een pilot met pakketten gesproken lectuur die via de zogeheten Orion Webbox worden aangeboden geëvalueerd.¹ De pakketten worden 'gestreamd' naar de Webbox, gebruikmakend van de internetinfrastructuur. De pilot vond plaats onder verantwoordelijkheid van het Loket aangepast-lezen in nauwe samenwerking met Dedicon, producent van de gesproken content, en Solutions Radio, de leverancier van de Webbox. Solutions Radio is vooralsnog in Nederland als enige leverancier in de markt met een bewezen technologie en gebruikersinterface, maar naar verwacht zullen meer aanbieders op deze markt actief worden.

Het Loket heeft de pilot met de Orion Webbox geplaatst in het kader een meer omvattend onderzoek naar alternatieve en complementaire distributievormen voor gesproken lectuur. De evaluatie leverde de vaststelling op dat de (kleine) groep van gebruikers van de pakketten gesproken lectuur in het algemeen tevreden zijn met de Webbox. Vooral voor de oudere gebruikers telt het gebruiksgemak. Ten opzichte van de offline Daisy-speler is de online Webbox een belangrijke aanvulling. De evaluatie mondde uit in de aanbeveling het distributieproces van gesproken lectuur zo in te

---

¹ Evaluatie van het gebruik van de Orion webbox door klanten van het Loket aangepast-lezen tegen het decor van Internetdiensten op basis van streaming media, rapport uitgebracht in opdracht van het Loket aangepast-lezen door drs. P. van Dorp MBT, juli 2008

richten dat de klant (eindgebruiker) deze via verschillende, online en offline, kanalen kan ontvangen.

Techniek

Streaming is een techniek, waarbij audio en video via een netwerk beluisterd en bekeken kunnen worden. Vanaf het moment dat de eerste data arriveren en rest van het bestand nog geladen wordt, start de audio en video. Hierbij wordt nauwelijks ruimte op de harde schijf van de pc gebruikt.

De huidige offline Daisy-apparatuur en de daarop afgestemde distributiesystemen kunnen op korte termijn aangevuld worden met online Daisy-streaming media spelers. Er zijn nu offline Daisy spelers in de handel onder de naam Daisy Stream die vanuit een pc met een geheugenkaartje geladen kunnen worden. De bestaande Daisy-standaard wordt naar verwachting op korte termijn gecompleteerd met een protocol voor streaming. Tests met deze systemen vinden nu plaats in Engeland onder auspiciën van de RNIB en in Australië. Uiteraard zal de introductie van Daisy-internetspelers tijd vragen. Een hoofdrol is hierbij weggelegd voor de fabrikanten en verkopers van de afspeelapparatuur.

Gedownloadte bestanden zijn momenteel nog moeilijk te beveiligen waardoor deze vorm nog niet kan worden aangeboden. Momenteel wordt door Dedicon onderzocht op welke manieren downloads het beste te beveiligen zijn. De voorkeur van de gebruiker gaat uit naar het downloaden van informatie. Streamen heeft in mindere mate last van deze beveiligingsproblemen. Streamen zorgt ervoor dat informatie snel kan worden aangeleverd via internet. Vooral voor kranten lijkt deze vorm van digitale distributie zeer aantrekkelijk.

Online servicemodel

Het Loket is in dit servicemodel verantwoordelijk voor de klantvraag en klantbegeleiding en Dedicon verzorgt de technische uitvoering.

Het aantal kanalen – interfaces en apparaten – waarover een klant met en zonder visuele handicap muziek en gesproken lectuur kan ontvangen zal in de naaste toekomst ongetwijfeld nog toenemen. Mogelijk zullen ook andere apparaten zoals mobiele telefoons en settop boxen toegerust (kunnen) worden met gesproken menustructuren. Hoe deze voor de reguliere markt ontwikkelde applicaties optimaal kunnen worden gebruikt en toegepast door de doelgroep vereist nader onderzoek.

Voor het Loket is het van belang een gemengde gebruikersgroep (naar achtergrond, handicap en leeftijd) in te schakelen bij de ontwikkeling van nieuwe diensten.

6.3 Beleidsvoornemens Als beleidsdoelen voor de online diensten zijn vastgesteld:

- het actief anticiperen op de specificaties van de Daisy online diensten door het aanpassen van het servicemodel voor de levering van gesproken lectuur;
- het opzetten van een technische infrastructuur (contentketen) die in staat moet zijn de klanten van het Loket langs verschillende kanalen en op diverse apparaten te bedienen;
- het aanpassen van de huidige website van het Loket als toegang tot online en offline diensten voor geautoriseerde klanten van het Loket;
- het onderzoeken van nieuwe vormen van interactie met klanten en vrijwilligers gebruikmakend van het web (web 2.0);
- samenwerken met Bibliotheek.nl met betrekking tot:
  - de Nationale Bibliotheek Catalogus;
  - de landelijke infrastructuur en
  - de widgetstore voor het uitwisselen van widgets tussen het Loket aangepast-lezen, Bibliotheek.nl en de openbare bibliotheken.

Bijlage:

Feiten en cijfers kranten en tijdschriften

Gebruikersonderzoek

Als er gekeken wordt naar de tevredenheid met betrekking tot de algemene dienstverlening, dan blijkt dat de respondenten hier tevreden over zijn. De tijd die zit tussen het uitkomen van de zwartdruk en het ontvangen van de aangepaste leesvorm vonden zij acceptabel. Ook over het klantcontact en de technische helpdesk waren de respondenten positief. Alle aspecten hiervan (vriendelijkheid, bereikbaarheid, afhandeling, deskundigheid) kregen een goede beoordeling, waarbij vooral de vriendelijkheid van de medewerkers gewaardeerd werd.

Aanbod en actualiteit van de kranten

De respondenten waren voornamelijk tevreden over de gesproken kranten, zowel over het aanbod als over de actualiteit. De titels die zij misten in het aanbod waren voornamelijk nieuwe dagbladen en lokale kranten. Zij vonden de verdeling tussen regionaal en algemeen nieuws goed, maar zouden liever een volledige krant

ontvangen of een eigen selectie kunnen maken. Verder gebruiken zij naast de krant, vaak de tv, de radio en internet om het nieuws te volgen.

De respondenten die tijdschriften lazen, waren tevreden over het aanbod en de selectie van de artikelen. Ook hier kwam het beschikbaar maken van een volledige versie als meest genoemde verbeterpunt naar voren, en werd er een voorkeur uitgesproken voor het maken van een eigen selectie. De titels die de respondenten misten hadden voornamelijk betrekking op vrouwen- en jongerenbladen

Synthetische spraak

In dit onderzoek zijn de respondenten ook gevraagd naar hun standpunten met betrekking tot het gebruik van synthetische spraak. Zij waren erg verdeeld hierover. Ruim een derde van de krantenabonnees gaf aan liever een ingesproken versie te ontvangen, ook al leidde dit tot langere levertijden. Bij de tijdschriftenabonnees was dit maar liefst twee derde van de respondenten. Onder de krantenabonnees bevonden zich ook veel mensen die hun dagblad juist liever in synthetische spraak zouden ontvangen als dit tot een kortere levertijd zou leiden: een derde van hen gaf aan hier voorkeur voor te hebben. Bij de tijdschriftenabonnees verkiest slechts 17% de synthetische versie boven een menselijke stem.

Redactiebladen

Als er gekeken wordt naar de verschillende redactiebladen die door het Loket aangepast-lezen worden uitgegeven, dan valt meteen op dat de respondenten over het algemeen ruim tevreden zijn. Dit geldt voor alle aspecten van alle bladen: actualiteit, selectie van onderwerpen en de uitgavenfrequentie. Een aantal uitzonderingen daargelaten, zouden alle respondenten het een gemis vinden als het blad waar zij een abonnement op hebben zou worden opgeheven.

Techniek en distributie

De respondenten waren verder tevreden over het gebruik van de Daisy-rom en redelijk tevreden over de producten in braille. Over de tijdschriften in groteletterformaat hadden zij geen uitgesproken mening. Ook over het gebruik van elektronische uitgaven waren zij positief, en zij die dat niet waren, hadde voornamelijk problemen met het XML leesprogramma dat daar voor nodig is. De respondenten waren verdeeld over nieuwe distributiemethoden. Downloaden was het populairste alternatief, gevolgd door een tekstversie die rechtstreeks met spraaksynthese

gelezen kon worden, streaming en een digitale combinatie van gedrukte en gesproken uitgaven inclusief afbeeldingen.

Aanlevering Met uitzondering van de dagbladen wordt de verschijningsfrequentie van de kiosk gevolgd. Bij de doorlooptijd hanteert Dedicon verschillende normen op basis van de frequentie van verschijnen. De hieronder genoemde doorlooptijden zijn onder voorbehoud van het tijdig voorhanden zijn van het bronmateriaal.

Weekblad: productie gereed voor verschijnen van de volgende edities. Tweewekelijks of minder frequent: productie gereed binnen 14 werkdagen na verschijnen van de gedrukte versies. Verzending geschiedt in de meeste gevallen op de dag van het productiegereed zijn. TNT Post komt 1x per werkdag de verzendingen ophalen en zegt toe de periodieken binnen 24 uur bezorgd te hebben.

Per gesproken periodiek is een netto afspeelduur vastgelegd. Deze varieert per blad maar bedraagt gemiddeld 140 minuten. Op basis van een redactieformule wordt handmatig een selectie gemaakt die binnen de netto afspeeltijd past en die recht doet aan de karakteristieken van het blad. Van circa 15% van de periodieken wordt de redactionele tekst integraal ingesproken. Mededelingen van commerciële aard (advertenties) worden niet opgenomen. De selectie wordt vooraf aan het voorlezen gedaan door een team van editors.

De elektronische edities verschijnen met dezelfde regelmaat als de gedrukte (kiosk) versies. In de praktijk vallen er edities tussenuit. Dit heeft voornamelijk te maken met de geautomatiseerde plaatsingsprocedure van de landelijke en regionale kranten. Via automatisch draaiende conversieprogramma's worden de dagelijkse kranten die in de vroege uren van de krantenuitgevers bij Dedicon binnenkomen, omgezet naar XML en in de juiste rubriek op internet gezet. Veranderingen in de opmaak van de krant kunnen leiden tot fouten in de conversie, of het niet slagen van de plaatsing. De overige EKT bladen worden door editors omgezet naar XML op basis van elektronische bestanden én de gedrukte versie. Bij het plaatsen van de e-versie van de kioskbladen worden dezelfde verschijningsnormen gehanteerd als bij de gesproken versies.

Ondergrenzen voor omzetting tijdschriften Bij het bestaande aanbod van gesproken kranten en tijdschriften wordt gebruik gemaakt van de zogenoemde 'ondergrens' van het aantal abonnees dat minimaal nodig is om een gesproken uitgave in het pakket op te nemen of te handhaven. Zo kunnen uitgaven verdwijnen uit het

bestaande aanbod om plaats te maken voor nieuwe kranten en tijdschriften. Voor de ondergrens worden de volgende aantallen gehanteerd:

Rubriek	Ondergrens
Landelijke Dagbladen	100 abonnees
Regionale Dagbladen	50 abonnees
Redactiebladen	50 abonnees
Opinietijdschriften (HP/ de Tijd, Elsevier etc.)	50 abonnees
General Interest tijdschriften (Libelle, Margriet etc.)	100 abonnees
Jeugd / Jongerenbladen (Hitkrant, Zo zit dat etc.)	30 abonnees
Special Interest tijdschriften (Voetbal International etc.)	20 abonnees
Vakbladen (Boerderij, De psycholoog etc.)	10 abonnees

Abonnementsaantallen en trends

In de gedrukte markt is al jaren sprake van een dalende trend te zien wat betreft de abonnementsaantallen/oplagecijfers. Deze trend zien we ook terug in de aangepaste leesvorm audio. Kijken we naar het totale volume aan K&T exemplaren dat in de jaren 2004-2009 is uitgezet, dan is er een gestage daling van totaal 18%.

K&T Audio	2004	2005	2006	2007	2008	2009 (prognose)
Verzendingen K&T in CD's	556.933	566.755	557.812	493.832	451.838	427.154

Deze daling is opmerkelijk temeer omdat de uitlening Algemene Lectuur op Daisy-cd een stijgende lijn laat zien. De indruk bestaat de productsoort K&T in gesproken vorm aan bekendheid inboet en dat er behoefte is aan meer informatie over de abonnementen en de beschikbaarheid van de diensten.

Kranten

Van de top 10 kranten die zowel de meeste lezers bereiken als de grootste oplage hebben, heeft het Loket aangepast-lezen 7 van de 10 titels in het huidige aanbod. De drie missende titels zijn de gratis kranten: Sp!ts, Metro en Dagblad de Pers, die gratis als pdf beschikbaar zijn op de eigen websites, maar voor visueel gehandicapten moeilijk toegankelijk.

	Aantal uitgaven	Aantal Abonnementen	Ondergrens	'in gevaar'
Kranten Landelijk	556.933	566.755	557.812	493.832
Kranten Regionaal	18	1357	50	4 uitgaven

Er zijn 4 uitgaven onder de ondergrens:

NoordHollands dagblad (50)

Haarlems Dagblad/IJmuider Courant (46)

Eindhovens dagblad (48)

Leidsch Dagblad (21)

Opiniebladen

	Aantal uitgaven	Aantal Abonnementen	Ondergrens	'in gevaar'
Opiniebladen	10	1166	50	2

Er zijn twee bladen onder de ondergrens:

Intermediair (40)

Nieuw Israëlitisch Weekblad (21)

General interest

	Aantal uitgaven	Aantal Abonnementen	Ondergrens	'in gevaar'
General Interest	7	1870	100	2

Er zijn twee bladen onder de ondergrens:

[A.O \(26\)](#)

[Viva \(49\)](#)

In tegenstelling tot het aanbod van opinieweekbladen, is de markt van general interestuitgaven de laatste jaren flink in beweging gekomen. Week- en maandbladen komen en gaan. Om een goede afspiegeling hiervan te bieden in het uitgavenbeleid voor blinden en slechtzienden dient gekeken te worden naar oplagecijfers, trends en ontwikkelingen in de gedrukte markt en naar de geschiktheid van nieuwe gedrukte uitgaven om omgezet te worden naar aangepaste leesvorm.

Jeugdbladen

	Aantal uitgaven	Aantal Abonnementen	Ondergrens	'in gevaar'
Jeugdbladen	3	114	30	1

Er is één jeugdblad onder de ondergrens:

[de Fancy \(21\)](#)

Het geringe aantal jeugdigen dat gebruik maakt van aangepaste lectuur en het geringe aantal jeugdbladen op de gedrukte markt, geven al aan dat onder jongeren weinig vraag is naar 'leesvoer'. Jongeren lezen een enkel popblad en de meisjes worden vooral bediend met bijvoorbeeld Hitkrant en Flair. Voor de ziende jeugd zijn internet, de radio en de mobiele telefoon de media bij uitstek. Het huidige aanbod van jeugdtijdschriften in aangepaste leesvorm vormt een representatieve afspiegeling van het aanbod op de gedrukte markt. Omdat met name jeugdtijdschriften de laatste jaren meer en meer een visueel karakter hebben gekregen, is het steeds moeilijker geworden, geschikte uitgaven te vinden die voldoen aan de criteria om omgezet te worden naar aangepaste leesvorm.

Special interest

	Aantal uitgaven	Aantal Abonnementen	Ondergrens	'in gevaar'
Special Interest	44	2433	20	13

Er zijn 13 bladen dichtbij of onder de ondergrens:

de Gay krant (26)

Eucharistie en Geestelijk Leven (16)

Traditie (20)

Quote (20)

Playboy (22)

Delicious (16)

Mens & Melodie (12)

Tijdschrift Oude Muziek (15)

Homeopathie (11)

Hart voor Dieren (21)

Bit (22)

Ouders van Nu (15)

Geldgids (22)

Vakbladen

	Aantal uitgaven	Aantal Abonnementen	Ondergrens	'in gevaar'
Vakbladen	4	97	10	2

Er zijn 2 vakbladen onder de ondergrens:

NJB (3)

Ars Aequi (6)

NB: deze twee juristenbladen worden met behulp van synthetische spraak geproduceerd.

Doelgroepgebonden bladen en nieuwsgaring

	Aantal uitgaven	Aantal Abonnementen	Ondergrens	'in gevaar'
Redactiebladen	12	3953	Niet vastgesteld	n.v.t.

Het best lopende blad (Moet je Horen) heeft 1559 abonnees, het minst lopende blad (Pointe) heeft 51 abonnees.

Elektronische Kranten en Tijdschriften (EKT)

EKT	2004	2005	2006	2007	2008	2009
downloads en/of bezorgingen	243.920	229.211	246.723	254.745	313.269	291.640

Colofon

Collectiebeleid aangepast lezen; keuzes, criteria en dienstverlening is een uitgave van het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken, Den Haag, februari 2011.

Tekst: het Loket aangepast-lezen en Dedicon

Redactie: Anne Hottenhuis

Eindredactie: Thea van Lankvelt-van Zee

Vormgeving: Comma-S ontwerpers, 's-Hertogenbosch

Illustraties: Aad Goudappel

ISBN/EAN 978-94-91231-02-5

www.siob.nl

www.aangepast-lezen.nl

Grote Marktstraat 43 | 2511 BH Den Haag
Postbus 16146 | 2500 BC Den Haag
T +31(0)70 30 90 222 F +31(0)70 30 90 299
www.siob.nl | infosiob@siob.nl

Den Haag, februari 2011